Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor
Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links
Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Nr. 98 December 1958

Fra erindringens billedbog

Af *Kirstine Hofmansen.*

De mænd og kvinder, der hørte til barnets verden, hviler nu forlængst under mulde, men i erindringens billedbog træder stadigvæk deres træk lyslevende frem. Billede efter billede glider forbi.

Det var i tørvegravningens tid – en dejlig varm sommerdag med tindrende sol over heder og moser. Ved mellemmadstid sad de langskæggede mænd på en grøftekant med madtejnen og den store »gammelmand« foran sig. Snakken gik imellem dem, men børnene, som havde bragt maden, lyttede til. Selv om de gæve mennesker ikke altid tænkte på, at små potter også har øren, gled ved sådanne lejligheder mange af egnens historier og sagn ind i barnets sind, hvor de ved fantasiens hjælp dannede billeder, der blev stående livet igennem.

Der blev fortalt om tragiske og lyse menneskeskæbner, om hekse, spøgelser, varsler og hovedløse heste, hvilket sidste havde deres tilhold mange forskellige steder. Den største af dem gik vel nok i de dybe dalstrøg i heden, som man kaldte »Dumperne«, men den, der færdedes ved »Kirkevadet« i Trandum, var allersværest at komme udenom. Når man i skumringen skulle forbi sådanne steder, fremkaldte forestillingen om disse hovedløse heste mangen gang en så voldsom hjertebanken, at det dundrede for ørene, medens man løb, som om det gjaldt livet. Siden morede man sig over disse forestillinger, men en dag gik det op for en, at vor tid jo netop er de hovedløse hestes tid. Hvis man en mørk aften møder en traktor, ligner den – bortset fra de gloende »øjne« – en hovedløs hest, just således som en sådan tog sig ud i barnets fantasi, og man mindes nok en gang de gamles snak.

Så var der varslerne for toget, der en gang skulle komme gennem egnen – det tog, der for barnet var begrebet om al verdens herlighed. De blanke barneøjne blev store, når de gamle på grøftekanten udmalede, hvorledes man i mørke aftener havde set det lysende tog fare forbi Trandum skole; men toget kom ikke.

(Fortsættes side 4).

»Kræmmerens vidner« fløj forbi.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden måned.

Redigeret af *Ib Paulsen.*

Carit Etlarsvej 32, Odense. Tlf. 12 72 71.

DANSK SLÆGTSGAARDSFORENING

Kontor: Niels Juelsgade 14², København K.
Kontortid: Mandag, onsdag og fredag kl. 10–13.
Telefon Byen 9433.
Postgironummer 83.142.
Kontoret modtager indmeldelse.

Alle breve til foreningen sendes til kontoret, artikler til bladet til redaktøren. Andet samt private forespørgsler til formanden. Forespørgsler ang. undersøgelser af enhver art bedes rettet til Slægtsgaards-arkivet.

»SLÆGTSGAARDS-ARKIVET«

Adresse: Slægtsgaardsarkivet, Det kgl. Bibliotek, København K. Tlf. Minerva 111.
Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og arkivar P. K. Hofmansen. P. K. Hofmansen træffes personlig tirsdag og onsdag kl. 14–17.
Formand for arkivudvalget: Landbrugskandidat H. Balle, Nordby pr. Ebberup.

Landsbestyrelsen:

Gdr. Chr. R. Christensen, Badstrup, Uggerslev (formand).
Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa. (Næstformand.)
Civilingeniør, gdr. H. M. Markersen, R., Rødby.
Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgård, Gislinge.
Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund pr. Kølstrup.
Gdr. Einer Petersen, Kikhavn pr. Hundested.
Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm pr. Aarup.
Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulsted.
Gdr., sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.
Gdr. L. M. Jørgensen, Krusegård pr. Hasle.
Gdr. Chr. Jessen Reinholdt, Oksgård pr. Hellevad.
Gdr. Hans Buhl, Elkjærhus, Børkop.
Gdr. H. Chr. Flytkjær, Rindom, Ringkøbing.

Foreningens juridiske konsulent:

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Kontorets leder:

Kontorleder H. C. Andersen, privat Skolebakken 107, Virum. Tlf. 84 82 34.

Foreningens revisor:

Statsaut. revisor Kr. Foged, København.

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

Hovedkontor: Vester Voldgade 107
København V.

Til Slægtsgaardsforeningens medlemmer

Alle manuskripter og billeder til optagelse i Slægtsgaardsbladet sendes til bladets redaktør: *Ib Paulsen, Carit Etlarsvej 32, Odense.*

☆

Alle henvendelser om annoncer maa rettes til Slægtsgaardskontoret, *Niels Juelsgade 14², København K.*, hvor kontorleder *H. C. Andersen* vil være Dem behjælpelig.

Husk altid tydelig afsenderadresse!

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 . København V

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Dansk Slægtsgaardsforening

Nr. 98 December 1958

KONGEN KOMMER

Af sognepræst *Johs. Th. Nielsen,* Skrydstrup.

> Lovet være Herren, Israels Gud, thi han har besøgt og forløst sit folk og har oprejst os et frelsens horn i sin tjener Davids hus.
>
> Lukas 1, 68–69.

NÅR DER SKAL VÆRE FEST i et hjem, og man ønsker, at festen skal lykkes helt, går familien i god tid igang med forberedelserne. Det gælder ikke mindst den dejlige julefest, som vi uger i forvejen er travlt optaget af. Det er en dejlig travlhed. Vel brygges og bages der ikke på samme måde som tidligere slægtled, men noget af det gamle hænger dog ved, og vi aner forbindelseslinjerne bagud til den gamle solhvervsfest, hvor vore forfædre fejrede lysets fest midt i vinterens mørke med et godt gilde.

Vi kender også til at forberede fester, som hele byen, ja hele folket med til at forberede, når kongen har anmeldt sin ankomst, og så forbereder man sig med alvor, så alt kan gå sømmeligt og ordentligt til. Her i Sønderjylland huskes det endnu, hvordan folket havde forberedt sig til at modtage genforeningskongen kong Christian den 10. Og gang på gang siden da er kongen og hans hus med glæde blevet modtaget hernede i alvor og fest.

Sådan er adventstiden en forberedelsestid for et kristent folk, en alvorlig og festlig forberedelse til at modtage kongen, menighedens herre.

Adventstiden skal minde os om tre ting og forberede os dertil. Den skal for det første pege hen på den første jul, hvor Jesus kom til jord, hvor det ubegribelige skete, at Guds søn lod sig føde som verdens frelser, lod sig føde som et svagt menneskebarn, for senere som mand at forkynde Guds kærlighed til os og bevise det i gerning ved at lide døden på grund af vore synder, så vi kan have håb om frelse. *Han* har besøgt og forløst sit folk. Ligesom de forfulgte kunne søge tilflugt ved alteret i templet og ikke måtte dræbes, når de holdt om alterets horn, sådan har vi i *Ham* fået et tilflugtssted, et frelsens horn i Jesus.

For det andet skal adventstiden forberede Jesu komme til hver enkelt af os; det gavner os jo intet, at vi ved, at julens evangelium, som er et evangelium for fattige, var noget, der skete for de mange år siden, hvis det ikke går op for os, at det gælder dig og mig idag, at der er frelse også for dig, fordi Jesus kom til os. Og nu vil han gerne holde sit indtog også i dit liv, komme med fred og glæde til dig, for det var jo for din skyld, han kom.

Og så skal advent berede os til Jesu genkomst i magt og vælde. Jesus kom til jord dengang, og han kommer til hver enkelt af os nu i sit ord og de hellige sakramenter, men engang vil han komme sådan, at alle skal kunne se det og høre ham og erkende, at han er *Herren.* Johannes Døber kom i tvivl, om Jesus var Messias, eller vi skal vente en anden. Og mennesker idag kommer i tvivl om, hvad der er sandhed, men denne tvivl skal forsvinde, når Jesus kommer.

Lad os derfor forberede os med alvor og glæde, så vi med en fast tro uden frygt kan se hen til hans komme og med glæde bede:

Komme dit rige!

Fra erindringens billedbog

Fortsat fra side 1

Da den store amtsvej med al sin trafik blev anlagt gennem egnen, kom den mærkelig nok ikke til at gå på den side af skolen, hvor varslerne for toget var set, men på den modsatte side, hvor nu bilerne farer forbi. De store vinduer, som »gamle Jens Kristian« så ofte talte om at have set på »Langbakken«, blev derimod til virkelighed i bogstaveligste forstand. Netop på denne lyngklædte bakke kom Trandum skole til at ligge, da den blev flyttet fra Dumperne op på Langbakkens ryg.

KRÆMMERENS VIDNER . . .

Historien om mændene i den afsides beliggende Sougaard, der i en fjern fortid myrdede kniplingskræmmeren Terkel, prægede sig endnu dybere i barnets fantasi. Medens den langskæggede tørvegraver gnaskede på mellemmaden, berettede han sindigt og roligt om disse to Sougaardmænd, der en adventssøndag var kommet til kirke i Sevel. Da de sammen med den øvrige menighed efter gudstjenesten stod udenfor kirkedøren, var en flok svaner kommet flyvende hen over stedet, og den ene af de to mænd havde ved synet af disse peget op mod dem og med rystende stemme sagt: »Der har vi kræmmerens vidner!«

Dette udbrud, der blev hørt af de nærmeststående, gav næring til den mistanke, man i forvejen havde til Sougaardmændene, angående Terkel Kræmers mystiske forsvinden den forrige sommer, da han sidst havde været på egnen. Ingen havde set ham, siden han hin sommerdag forlod Hjelm mølle. På hjemturen fra kirken, der for manges vedkommende var lang, havde samtalen mand og mand imellem drejet sig om dette mærkelige udbrud om svanerne, men da kirkefolkene nåede Hjelm mølle, fik de ren besked. Sougaardmændene havde skyndet sig mere end de øvrige kirkegængere med at komme på hjemvejen. Den ene af dem havde været inde i møllen og forlangt at få møllekonen i tale, og for hende havde han skriftet, hvad der var blevet for tungt for ham. Med få ord havde han fortalt det hele.

Han og hans »gårdmand« i Sougaard havde luret på Terkel Kræmer, da han den omtalte sommerdag sidst havde været i møllen med sin kramkiste. De havde fået ham med om i den øde slugt, hvor de havde myrdet ham, taget hans penge og begravet ham i mosen. Han havde bedt meget for sig, men de hørte ham ikke. Da var det, at der i det samme fløj en flok svaner hen over stedet. Kræmmeren så op, pegede på svanerne og sagde: »Ja, har jeg ikke andre vidner til eders ugerning, så har jeg disse svaner!« Mændene lod sig imidlertid ikke røre, men udøvede deres onde forsæt. Rystende og stammende havde Sougaardmanden fortalt møllekonen dette og var

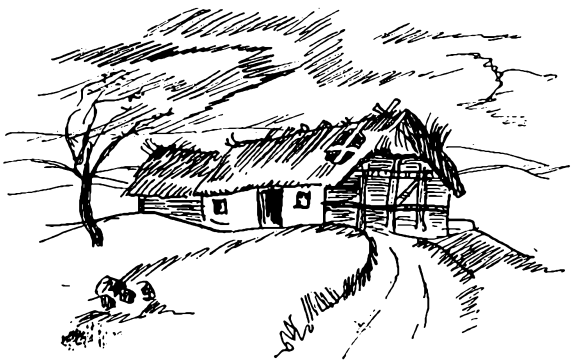

Fra da af lå gården øde hen.

derpå forsvundet ligeså hurtigt, som han var kommet, men fra den dag stod Sougaard deromme i slugten øde og forladt.

Den gæve fortæller tav og slog snart ind på andre emner, men fra den dag blev et billede stående i barnets fantasi: To mænd udenfor det nordvestre hjørne af Sevel kirke – den ene med en løftet pegefinger op mod en flok hvide svaner.

Et andet billede træder frem i erindringen. Det har ikke kirken som baggrund, men derimod en bunke lyngknipper langt ude i heden. Skønt der i dag hverken findes lyng eller hede mere på dette sted, fæstner erindringen sig dog alligevel ved denne plet på den udstrakte agermark. Det var en sen efterårsaften, at »gamle Jens Kristian« som sædvanlig sad for overbordenden af det lange bord og fortalte historier. Altid stod der mystik og spænding om, hvad han fortalte, og spændingen kunne undertiden være af en sådan beskaffenhed, at børnene, der sad på langbænken og slugte hvert ord, han sagde, fandt det klogest at trække benene op under sig. Alligevel var han en velset gæst – også denne aften. Da han havde sundet sig lidt, begyndte han at snakke om, at der denne sene efterårsaften havde stået en mærkelig lysning langt ude i heden. Det havde næsten set ud, som når man en grå-vejrsdag selv står i skyernes skygge og ser solen skinner et sted langt ude i det fjerne, men da han ville til at betragte dette ejendommelige fænomen lidt nærmere, var det forsvunden. »Men«, tilføjede han, »nu er det jo snart jul«, og han fortsatte med at fortælle, at han ved synet var kommet til at tænke på, hvad hans mor havde fortalt flere gange om den unge Berethe fra en af gårdene dernede ved bækken. Nu var nysgerrigheden vakt, og »gamle Jens Kristian« havde sine tilhørere.

»Jo – o – se«, sagde han, og så kom beretningen. Hans mor havde som ung pige tjent i samme gård, og der havde hun en mørkningstime hørt historien om den unge Berethe, der havde været som andre unge, indtil hun begyndte at blive, hvad man kaldte småsær. Hun blev tavs og indesluttet, og det var, som hun altid gik og grublede over noget, hun ikke kunne finde ud af. Til at begynde med troede folk, at det var noget med kæresten – en søn fra nabogården, som hun var trolovet med, men da han var lige så uforstående overfor hendes til-

stand som alle andre, måtte årsagen jo søges et andet sted, og så kunne det vel ikke være andet, end at hun måtte være forgjort. Der blev søgt råd hos alle kloge folk både nær og fjern, men ligemeget hjalp det, og da hun en aften var blevet set ude ved en af mergelgravene, blev det endnu mere alvorligt. Efter den almindelige mening var der nu ikke andet end dårekisten tilbage for hende. Denne tilstand blev efterhånden kæresten for meget, og han søgte trøst et andet sted. Det var heller ikke vanskeligt for ham at finde en, som gerne ville være kone i den gård, han boede i. »Og jeg skal love for, han fik sig en kone«, sagde »gamle Jens Kristian« på sin overbevisende måde, »– en kone, som kunne regere både inde og ude«. Han fik om natten sine skelsten flyttet derude ved åbrinkerne, så de ikke tyngede for meget på hans egen jord, men efter sin død fik hun også lov til at gå derude og flytte skelsten til stor skræk for senere slægter.

DA BERETHE BLEV RASK

Kærestens giftermål rørte tilsyneladende ikke Berethe. Det var nu blevet sådan, at de i hjemmet måtte skiftes til at holde øje med hende, men en dag lige før jul var hun alligevel forsvunden, uden at nogen havde bemærket det. Folk fra de andre gårde mødte op og hjalp til med eftersøgningen. Mergelgravene var de steder, man frygtede mest, men de var ikke nemme at komme til bunds i. Da den tidlige decemberaften begyndte at falde på, stod alle byens folk rådvilde dernede ved gården. Hvad skulle man gøre, nu mørket faldt på? Just som de med stor ængstelse igen begyndte at sprede sig til videre eftersøgning, så de, at der ude på vejen sydfra dukkede en skikkelse frem af skumringen – og det var Berethe, der kom – ikke slæbende og tungt, som de efterhånden var blevet vant til at se hende, – men rask og spænstig som før i tiden. Forundret så de på hende, og forundret så hun på dem, og da hun erfarede i hvilket ærinde, de var ude, fortalte hun, at hun havde været langt ude i heden syd for »Storemosen«, og der havde hun mødt noget, som ikke kunne være andet – end Frelseren selv –; ikke sådan at forstå, at hun havde set nogen, men da hun træt havde sat sig til hvile mod en bunke lyngknipper, som stod derude, var det pludseligt blevet så lyst omkring hende, og alt det tunge var gledet bort.

... og hovedløse heste ...

Berethes oplevelse i heden gav genlyd i de gamle gårde, og den gav stof til samtalerne i julen dette år og flere år efter. Der var ikke noget at bortforklare, selv om nogen ville det – Berethe var blevet rask, hvad enhver kunne se, og det blev hun ved med at være livet ud. Hendes livsgerning kom til at ligge i en anden egn, men i mange år efter kunne iagttagere omkring »Storemosen« dagen før lillejuledag blive vidner til, at en enlig kvinde kom vandrende hen over heden mod et bestemt sted, hvor hun ofte blev stående længe.

»Gamle Jens Kristian« tav, og børnene så undrende på ham. Det, som han havde fortalt, var jo næsten, som når læreren i skolen fortalte dem bibelhistorie, og denne aften fandt man det ikke nødvendigt at trække benene op under sig, men i barnets erindring blev et nyt billede føjet ind: Et strålende lysskær omkring en lyngstak, hvortil en ung pige lænede sit hoved – langt ude i den mørke hede.

Kirstine Hofmansen.

Oplysningsarbejdet

Meddelelse nr. 2

STATENS FORKØBSRET TIL LANDBRUGSJORD

I MEDLEMSBLADETS oktobernummer blev der givet en orientering om, at Slægtsgårdsforeningen har påbegyndt udarbejdelsen af en række oplysningsskrifter med råd og vejledning på forskellige områder vedrørende landbrugsejendomme, generationsskifte og flere problemer, som på et eller andet tidspunkt bliver aktuelt for slægtsgårdsejere og for landejendomsbesiddere i det hele taget.

Der har været stor interesse for meddelelse nr. 1 »beskrivelse af en landbrugsejendom«, som bl. a. giver vejledning i vurdering af landbrug og hvorledes handelsprisen ved køb eller salg varierer på forskellige årstider med hensyn til beholdninger, afgrøder på markerne m. m.

Nu foreligger meddelelse nr. 2, som er skrevet af Slægtsgårdsforeningens formand, gdr. *Chr. R. Christensen,* Badstrup.

Den omhandler Statens forkøbsret til landbrugsjord og giver en længe savnet oversigt over nogle af de problemer, der melder sig, når en landbrugsejendom skal skifte ejer. Hidtil har en gårdejer, der ville orientere sig om jordlovene og reglerne for Statens forkøbsret til landbrugsjord, nærmest

kun haft selve lovenes tekst at holde sig til, men enhver ved, at det ofte er vanskeligt at få det udbytte, man ønsker ved læsning af lovsprog og lovparagraffer. Den oversigt, Chr. R. Christensen giver i meddelelse nr. 2, er ikke en ordret gengivelse af de pågældende lovbestemmelser, men et referat med visse Oplysninger om den praktiske administration samt kommentarer. Den er således ikke fuldstændig udtømmende, men vejledende.

Statshusmandsloven § 8 er utvivlsomt et af de mest omstridte punkter i vor lovgivning. Den har skabt en uvilje mod udstykningen, som aldrig ville være opstået uden den. Og den har i landbrugshjem skabt en følelse af utryghed, som rækker meget vidt, og som nager dybt i sindene. Men selv om lovbestemmelserne ser strenge ud på papiret og i høj grad berører ejendomsretten, skal det trods alt siges, at Statens Jordlovsudvalg, som har til opgave at administrere jordlovene, ikke er så slemt som dets rygte.

Ved gårdhandel i det hele taget, og ikke mindst når det drejer sig om slægtsgårdsoverdragelse eller familiesalg, er det nyttigt at kende hovedreglerne for statens forkøbsret.

Slægtsgårdsforeningens meddelelse nr. 2 kan anbefales til alle interesserede. Den giver oplysning om mange af de spørgsmål, der ofte ønskes klarlagt. Indholdet er i høj grad præget af Chr. R. Christensens dybe indsagt i jordlovenes paragraffer og af den praktiske erfaring i jordlovenes administration, som han har samlet gennem den lange årrække, han har været medlem af Statens Jordlovsudvalg, – iøvrigt er han medlem af jordlovsudvalgets forretningsudvalg og har således problemerne på allernærmeste hold.

Her skal ikke gås i enkeltheder med omtale af oversigtens indhold, men blot nævnes, at den er delt i følgende afsnit.

1. Hvilke ejendomme omfattes af loven, og hvilke er undtagne.
2. Begrænsning ved familieoverdragelse.
3. Overdragelse ved arv.
4. Virkningerne af forkøbsretten.
5. Den praktiske fremgangsmåde.
6. Afsluttende bemærkninger.

Medlemmer af Slægtsgårdsforeningen kan få meddelelse nr. 2 »Statens forkøbsret til landbrugsjord« tilsendt gratis og portofrit, når der sendes skriftlig begæring til foreningens kontor.

Da flere andre har vist interesse for Dansk Slægtsgårdsforenings publikationer, f. eks. sagførere, ejendomshandlere, landbrugsskoler, penge- og kreditinstitutioner o. fl., tilrådes det foreningens medlemmer at afgive bestilling snarets belejligt.

B.

DØDSFALD

GDR. JENS GUDIKSEN, Vestergård, Oddense, er afgået ved døden den 25. oktober og blev begravet på Oddense kirkegård den 30. Følget var så stort, at den store kirke ikke kunne rumme det.

Med ham har Slægtsgårdsforeningen mistet et af sine mest interesserede og trofaste medlemmer. Han ejede Sallings ældste slægtsgård, Oddense Vestergård, som vi besøgte under udflugten fra Skive.

Jens Gudiksen, som han kaldtes i daglig tale, fulgte vore møder og udflugter sålænge kræfterne slog til. Landbrug, gård- og slægtshistorie var hans største interesser. Han havde, som præsten sagde i sin tale, sit faste ståsted i sin slægtsgård. Hans hjemliv var eksemplarisk og al hans stræben gik ud på at få børnene godt anbragt. De er alle blevet ved landbruget og sidder i store og gode gårde, den ældste søn i slægtsgården. Han havde den glæde, skønt svækket, at opleve sit guldbryllup ganske kort før sin død, og han efterlader sig hustru samt 4 sønner og 2 døtre.

Vi, hans gamle venner indenfor Slægtsgårdsforeningen, udtaler et: Æret være Jens Gudiksens minde. *C. L.*

Slægtsgaardskontoret

vil gerne takke alle de medlemmer, som prompte efterkom dets henstilling om selv at indsende kontingent for 1958 på de fremsendte indbetalingskort. –

Denne betalingsmaade
synes at have været tilfredsstillende, hvorfor der nu lige efter nytår vil blive fremsendt indbetalingskort på kontingent for 1959, idet medlemmerne forhåbentlig vil benytte disse og derved spare den nu gældende *højere* porto for opkrævning. –

De få medlemmer,
som endnu ikke har betalt kontingent for 1958, bedes venligst få dette berigtiget inden nytår. –

I ÅRETS MORGEN —

I denne artikel fortæller redaktør *Ib Paulsen* om årets morgenstund og opfordrer læseren til at nyde den trods dens barskhed i stedet for at styrte sig hovedkulds fra det ene år ind i det andet...

JANUAR er årets barske morgenstund, streng og lang og mørk og svær at gennemleve efter den dyre jul, og den ender uvægerlig med selvangivelsens ransagelse. Måske er alt dette årsagen til, at indholdet af vor ganske lille januardigtning stort set er identisk med den kendsgerning, at på dansk rimer ordene »sne« og »ve« på hinanden.

Men januar har også sin egen karske skønhed, som kan gå den »morgenduelige« nær til hjertet. Den er barfrosne morgener, som skifter i alle perlemorens nuancer fra isnende kold turkis til frysende blåt og gammelrosa, eller som digteren Mads Nielsen så rammende har skildret januarmorgenen således:

Morgenblæsten går og slukker
gryets sidste blanke stjerner
som en morgengnaven tjener,
der de sidste kærter fjerner.
Bag en række sorte træer
står det første dagningsskær
gult som gammel messing, der er
pudset blank af klude...

Lad os bare være ærlige over for hinanden. Vi er allesammen mere eller mindre forknytte i årets årle morgen, skønt vi lod et år dø og et nyt fødes under brag af bomber og i klangen af krystal, som blev stødt mod krystal med indhold af ædel drue. Så længe menneskeheden har holdt kontrol med årsskifter, har nye år været gåder. Hver nytårsmorgen følte vi os som bitte små fluer på tidens alt for store og kolde næse...

Men i gamle dage havde man en mere malerisk måde at komme gennem årets morgen på. Vi husker den skæg og ballade, vi selv foranstaltede på vor barndoms nytårsaftener. Ingen trillebør, som var blevet glemt i det fri, stod der nytårsmorgen. I alle egnens flagstænger hang der sære ting og dinglede i blæsten. Urtepotter lå i skår, knust mod stalddørene. Natten igennem havde nye besynderlige påfund idelig afløst hinanden.

Endnu gæster ved Helligtrekonger på Ærø godtfolk hverandre forklædt og maskerede, bliver budt på et glas og laver sjov eller siger hinanden drøje sandheder med fordrejet stemme. Bagefter kan ingen drages til ansvar, for ingen ved, hvem den pågældende rapmundede var. Den skik er et rudiment af det middelalderlige helligtrekongerspil. I middelalderen blev først påskespil, så julespil og endelig helligtrekongerspil efterhånden almindelige og mange mennesker medvirkede. De hellige tre kongers tilbedelse af Jesusbarnet optog almuen så stærkt, at helligtrekongerspillet sluttelig blev det mest populære og levede længst. Hvad der således udfoldede sig udført af fromme og barnlige mennesker kan i virkeligheden betegnes som en »dramatiseret prædiken«, som ikke sjældent blev formidlet med betydelig kunstnerisk sans. Senere endte det hele i sjov. Helligtrekongerspillet gled ud af sin – man kan sige kirkelige – tilværelse i det 17. århundrede og blev successive hendøende almueeje efter en tid lang at have været eneret for skolediscipline.

SÅ MANGE hænger med hovedet i årets morgenstund. Mange ubrugte dage med ukendt indhold ligger foran os, men unægtelig også nye muligheder. Har man skrinlagt alle de uoverlagte nytårsløfter, *har* man jo allerede demonstreret sin realitetssans og sin morgenduelighed, og verden er næppe så infam, som den trætte og udkørte er tilbøjelig til at ville gøre den til. Min nabo, som nytårsnat sværger aldrig at ville ryge mere, *har* en uge ind i januar købt sine første pakker cigaretter og ligner igen et normalt menneske. Han har ikke længer »vilde« øjne. Hans kone, som ville spare stort på sine personlige udgifter, har da for længe siden bestilt årets første permanent og har, som så mange af os andre, skrinlagt de uoverlagte løfter i

(Fortsættes side 10)

I årets morgen blomstrer »Isrosen«...

En husmor på Lysebu

Lysebu ligger 500 m over havet på Voksenkollen ved Oslo og tilhører Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde som en tak fra Norge for danskehjælpen under krigen. Dér kan danske stipendiater få friophold for en tid til studier i Norge.

Her fortæller forfatterinden *Lisbeth Bendixen*, som var på Lysebu i september, om indtryk deroppe fra . . .

To fynske kunstnere, *Johannes Andersen* og *Helge Christensen*, som var på Lysebu samtidig, har tegnet dertil . . .

DER DRIVER gederams-frø over Lysebu. Opad fjeldsiderne står millionvis af strittende gederams, deres rødviolette blomstring er forbi, nu er de nået til klimaks, vækstens og modningens klimaks. Kapslerne sprænges. Sammentrykte efter fostertilstandens indespærring vælter hvide fnug ud i overdådige mængder. Naturens altid ødsle givtighed. Snart driver de yndefulde og tågelet ind mellem mørke graner.

Septembermodning. Fuldbyrdelse. Sensommerklarhed.

Oslos bylarm når ikke herop fem hundrede meter over havet. Skovene står vagt om Lysebu, dæmper skridtene, mildner stemmerne. Her behøver du ikke ord. Se! Sug ind! Vær stille!

Hver morgen rulles gardinet op for en ny solstrømmende dag. Man er drevet op fra sin plads. Tredive forskellige mennesker fra hver sin ring slynges ind i samme cirkel. Tredive masker konverserer, føler sig frem, dækker sig. Hvad er du, hvad skal du her?

Men sindene løsnes, og maskerne falder lidt efter lidt. Vi er jo alle fnug, der driver. Vi vil drive ud i stilheden, opleve septembers klarhed, den, der samler alle sommerens nuancer, løfter dem op, spænder dem ud. Grænserne har forskubbet sig, tøvende betræder man nyt land. Hvad vil jeg? Slår jeg til?

Nogle styrter af sted med tog og bus, de skal nå så meget, se så meget. Vi er her jo for at arbejde med vores fag, vores speciale, vi skal nå noget, der må ses resultater, håndfaste resultater. Vi må yde noget for alt det, vi får forærende, vi, de privilegerede stipendiater, det er da klart. Der forventes, man affatter en rapport om udbyttet af sit Lysebuophold. Som en hund med øjne så store som thekopper sidder et imaginært krav om resultater ovenpå kisten med guldpenge. Vi må finde heksens forklæde og sætte hunden derpå, før vi kan fylde lommer og tasker og støvler. Vi er jo for at *øse*. Det er det eneste virkelige krav. Saint-Exupery siger et sted, at det i egentligste forstand er den, der modtager, der yder, og den, der giver, der beriges. Det kan vi bruge som heksens forklæde. Hunden med thekoppeøjnene skal bringes til at logre, dens snerren forhindre mig i at fylde lommerne. De største vanskeligheder med at få den gjort blid har vel den, der som jeg ikke er her i kraft af nogen stilling eller specielt formuleret opgave.

Stilling = Husmoder.

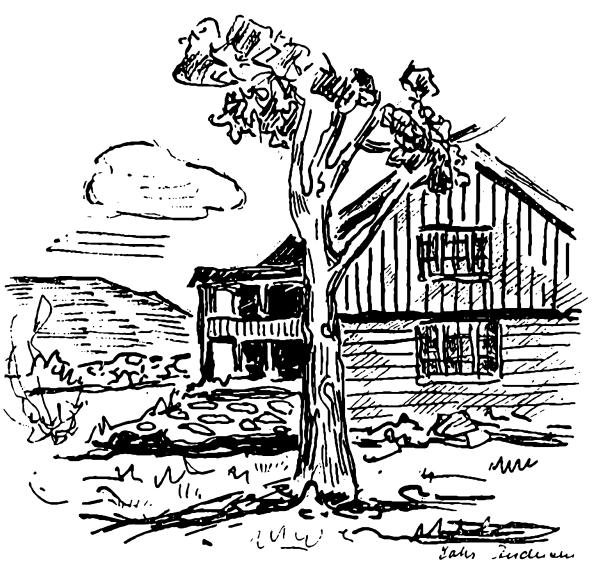

Lysebu.

I skoven.

HUSMODER, hvad er vel det? Bortset fra husmødrenes ofte i pressen omtalte forvaltning af nationalindtægten, så kan alle jo stege frikadeller. *Det* kan man ikke studere på Lysebu.

Så indrullerer man sig da mellem de få, der bare drysser rundt, sidder i solen eller i timevis på en mosgroet sten og »nyder udsigten«.

»At nyde udsigten«. En af de mest banale vendinger. Så indsmurt i glasur, at man spytter den ud, inden man når til indholdet. Klistret og væmmelig. Når man kommer fra et land, hvor alt kan ædes og vaskes, så *nyder* man ikke at se fjeldtop bag fjeldtop dækket af mørk, utilnærmelig skov så langt øjet rækker. Så kan man ikke tale om »blånende dis« og »uendelige vidder.« Så bliver man bare tavs. Og lader solen gå ned bag toppene uden beskrivelse. Ens indtryk er for store, ens udtryk for små. Man hører til dem, der venter. Gederams-fnuggene driver. En dag, hvor ingen brise bærer dem, daler de måske ned og finder fugtig jord, der som en varm hånd runder sig om dem og skærmer for nyt liv. Næste år står en gederams gnistrende, triumferende rød og ler op i solen. Mennesker på vej. De forfølger et mål, de råber – og får svar. Mennesker, der venter. På hvad? De ved det vel næppe selv. Venter de på deres »Bliv«?

»Blommen i ægget får vinger,
klør, næb og fjer.«

De venter på at prikke hul på deres skal. Men de kan ingensinde tro, at der kommer en morgen, hvor de skal »svinge sig fra reden og kredse som høg over heden.«

Kommer der ikke til at stå andet i min rapport fra mit Lysebu-ophold, så kommer der i hvert fald til at stå dette:

På Nasjonalgalleriet i Oslo så jeg Edvard Munch's »ASKE«. Jeg kan ikke dissekere i ismer og maleteknik. Jeg kan kun opleve det, jeg ser. Noget af det. Det meste viskes ud igen, men noget går ind, helt ind, og sidder i sindet som en stille glæde eller en dyb ve. »ASKE« vil bore sig dybere og dybere ind. En sugende smerte. Sådan *er* det jo. Så rædselsfuldt, så frådende ondt. Mandsliv og kvindeliv fortæret i huggende flammer. ASKE. Ikke det ringeste håb. Den sidste glød er fortvivlelsens bitre syden.

EFTER KULDE I JULI og sjask i august i Danmark såvel som her føles disse stærke, varme september-

Skoven står vagt om Lysebu.

dage som en generøs gave. Den bortdragne elskers sidste kys. »Var jeg lidt kølig, svigtede jeg lidt, så husk dog nu mit sidste hede favntag.«

Når morgensolen siver ned over tunet mellem Lysebus længer, ligger Sørkedalen under os dækket af hvide tåger. Oppefra ser man solbestrålede skybanker bølge gennem dalen. Lidt efter lidt dukker trætoppene op gennem disen. Rønnebærrene dingler på myge stilke mellem højtidelige graner, som pjankede små-piger i røde kjoler mellem tilknappede alvorsmænd. De driver af væde og venter på varmen.

I de bløde aftener spiler nordlyset sin kæmpehånd ud over himlen. Fingrene maler med alle spektrets farver. En åbenbaring af skønhed.

Lisbeth Bendixen.

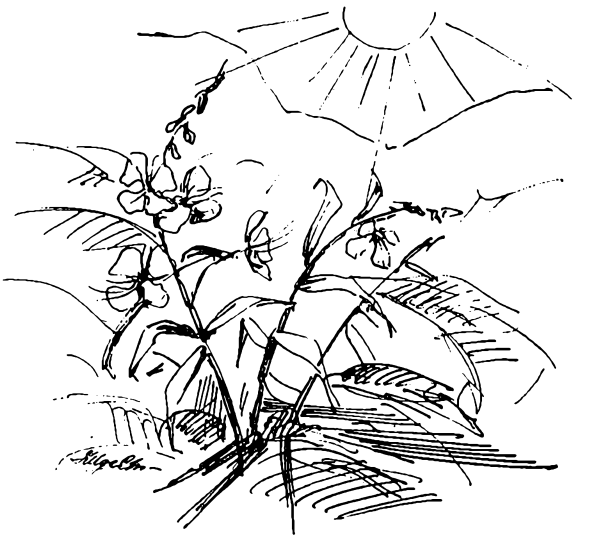

Blomster på fjeldet.

I årets morgen -

Fortsat fra side 7

de letsindige forsætters høkasse. Selv skrædderen inde ved siden af, som altid tror, at folk *kun* skylder *ham* penge, har til den tid opdaget, at heller ikke *hans* kreditorer kan opretholde huldet ved hjælp af udelukkende lommeuld . . .

I januar lysner året langsomt! Solen har bundet sin bane, og langt hellere end at grue for, hvad der kan komme, har man lyst til at tænke på unge Henrik Stangerups kønne, lille fortælling om Lille Håb, som i sin pure ungdom kom til en stor by, hvor alle mennesker skubbede til hinanden og vrissede ad hinanden, så han ikke kunne holde ud at være der. Han rejste hjem igen til sin familie, hvor ingen nogensinde havde fortrædiget nogen, men han følte ganske vist tillige – og tiltagende med årene – at han dermed havde svigtet et kald.

Efterhånden fyldte stor uro hans sind. Men først mange år efter begav han sig igen på vej mod byen, som han havde svigtet. Da han stod på en høj bakke foran den og kikkede ned på sammenstuvningen af menneskers huse, standsede hans gråd og han gik ned i byen og *blev*.

Det er rart for os at vide og ikke mindst i årets barske morgen med et nytår bag og ukendt tid foran, at Lille Håb har løst borgerskab iblandt os. Uden Lille Håb kunne vi bare imødese grå og slidsomme dage og øde nætter, og vi ville meget hurtigt blive meget forkomne og meget desillusionerede. Men Lille Håb er trods sin ælde en meget ungdommelig borger. Han tuder ikke længer, men er fuld af kraft og virkelyst og humor. Han er blevet vort mest livsbekræftende fænomen . . .

I ÅRETS MORGEN kan vi bl. a. glæde os over en vintervandrings rene og bakteriefri skønhed. En af verdenskunstens skrivende mestre, amerikaneren Henry David Thoreau, som levede i forrige århundrede, gik sine ture i al slags vejr og taler i sin bog »Om at vandre« om naturens forunderlige renhed ved vintertid, såvel som om ilden, der brænder i hvert eneste menneskes bryst, hvorved det sunde menneske visselig kan opfattes som et årstidernes komplement, om vinteren med sommeren i sit hjerte. Thoreau siger, at i *det* menneske er Syden . . . »dertil er alle fugle og insekter flyttet, og omkring de hede kilder i dets bryst er vandredrosler og lærker samlet . . .«

Det er det livsduelige og glade menneske med drømmen om den tilstundende sommer i sit sind, Thoreau dermed sigter til. Men det menneske kan ikke nøjes med åndeligt talt eller direkte at sidde ved en kamin med sutter på og se virkeligheden gennem en af isblomster sløret rude. Han kaster sig ud i den . . .

Selv i vinterens hjerte blomstrer der en skønhed, vi får foræret. Står man og kikker ud over den islagte fjord i lavt solskin, funkler den og glitrer, som var den overstrøet med diamanter i mange størrelser. Det lyner fra opskudte isrande, som om enorme ædelstene lå henslængt på det lave vand langs med stranden og beder om at blive

draget op og brugt. Men kikker man nærmere efter, ser man, at det er strandens gråsten, som isen har kapslet ind og som den ved skiftende høj- og lavvande bryder omkring og skyder op over, så man ved en nærmere betragtning af dem føler sig hensat til selve kong Vinters forunderlige drivhus. De mørke, grove sten er »blomsterbunde« i kolossale »isroser«, hvis kronblade er glitrende kold januaris, formet af naturen til næsten overjordisk skønhed. Nøkkeroser af is vil andre måske kalde dem, og nøkkeroser ligner de også, disse store, kolde »blomster« med lynende bladrande.

Et andet sted ud for en strand hæver en glemt jollepæl sin isformation, der minder om en kæmpetulipan i knop. Den står der midt i det froststivnede bølgeslag, som ligner tykt flødeskum. Den vil aldrig komme til at stå i blomst, for solskinnet får hver dag lidt af den til at sive ned ad pælen og ned på isen, hvor det danner en uformelig tue. Rundt om den tegner bølgeslagets stivnede rytme sine skarpe kanter. Den dag, da havoverfladen igen sættes i træg bevægelse af en dønning langt ude fra, smuldrer al skønheden og står til havs. Så er det forår pany, og kong vinter går i hi

Vinter på Hjortø, sydfynsk øhav.

... og her og der en »Istulipan«.

for at udpønse nye indfald, som skal glæde os i en ny januar.

Kunne vi nu i årets morgenstund bl. a. gøre os klart, at fjernsyn og køleskab og et dollargrin på nitten meters længde ikke i det lange løb kan opfattes som normer for begrebet menneskelig lykke, ville nok meget være vundet til gavn for vort økonomiske velbefindende. I uopfyldte nye ønsker ligger gemt nye muligheder for en bundløs utilfredshed med tilværelsen, og mindre end fjernsyn *kan* jo trods alt stimulere vort velvære, dersom man ikke har råd til det.

VI DRØFTER SÅ OFTE vor tids støjende og »umedgørlige« ungdom. Men tiest er umedgørligheden produktet af de samme komplekser, den modne voksne får, når han ikke kan leve op til de krav, der stilles til ham. Unge, som ikke kunne klare sig først i skolen, siden på lærepladsen og senere hen udenfor denne, tager uvægerlig revance for sine nederlag ved at opføre sig på en tosset måde. Kan man ikke løse sine matematiske opgaver eller skrive sine stile, må man afstive sin selvrespekt ved at vride knallerthåndtaget i bund, så opmærksomheden påkaldes på den måde . . .

En mands opførsel som »bilidiot« er tiest også et produkt af den ene eller anden form for underlegenhedskomplekser.

Fænomenet har en stor tradition bag sig også i naturhistorien, hvor begrebet »skrækpositioner« er almindeligt blandt frygtsomme væsener, som føler

sig truet af et eller andet, og som ved voldsom lyd eller grueligt udseende forsøger at skræmme eller dupere. Kun selve frygten ændrer aldrig karakter . . .

I naturen omkring os kan vi i årets morgen gøre iagttagelser over en rent ud sagt ufattelig tilpasningsevne, syn, som bagefter brugt med omtanke kan komme os til gode på mange måder. Hver gang et nyt år begynder, tager den fugl, vi kalder Korsnæb, fat på at bygge rede. Det sker altid i januar og uden hensyn til, om det fryser eller sner. Umiddelbart efter lægger den sine æg og begynder rugningen og får snart reden fuld af spæde, udklækket i selve vinterens hjerte. Man har fundet veloplagte spæde korsnæb i 13 graders kulde, og de ville have befundet sig lige så vel i ÷ 23.

Korsnæb siger endda »pyt-pyt« til det hele!

Således forvisset om selv meget spæde væseners kuldebestandighed kan vi såmænd roligt ønske hinanden et forhåbentlig lykkeligt og brugbart nytår. Blandt os risikerer jo ingen yndig og frugtsommelig lille borgerfrue i timen op til sin nedkomst at blive hentet ud af sin lune stue og anbragt i en kasse tøris i et kølehus til afventning af den lykkelige begivenhed.

Det er kun nye år og små korsnæb, der kommer til verden på den måde . . ..

Ib Paulsen.

Solen står bag skovens kroner –

OM EJENDOMSSKATTER

Af parcellist *Einer Petersen,* Kikhavn.

SPØRGSMÅLET OM EJENDOMSSKATTERNE er i den senere tid taget op på to forskellige fronter.

Tidligt på efteråret rettede landboforeningerne en henvendelse til landets kommunalråd om at ændre ligningsforholdene til gunst for ejendomsskatten, og nu i den sidste tid kommer regeringen med en ny form for ejendomsskat, nemlig forslaget om ved lejeforhøjelse i byerne at inddrage en del af forhøjelsen som ejendomsskat.

Der kunne siges en hel del om disse to ting hver for sig kommunalpolitisk og statspolitisk, men det hører ikke med her ved denne lejlighed. Jeg vil kun generelt sige, at en skat på byejendommene gives videre til lejerne, hvorimod ejendomsskatter på landejendomme ikke giver anledning til modsvarende indtægter.

Det er endog sådan, at forhøjelsen i byerne gennem lejeforhøjelse over pristal til højere løn og dyrere vaner bundfælder sig i landbrugets omkostninger. Jeg vil i det følgende se på ejendomsskatterne i landbruget.

Ejendomsskatten er en formueskat, som ejeren svarer ikke alene af sin formue, men også af sin gæld i ejendommen. Det er en særskat, som betales forud, inden ejeren på lige fod med andre skatteydere tager sin andel efter indkomsten.

Forsvaret for berettigelsen af ejendomsskatter som en særskat forud for indkomstskatten har været, at dette at være ejendomsbesidder var en fordel, et privilegium, man havde forud for andre borgere.

Denne betragtning har vel også i sin tid haft sin berettigelse, men samfundsudviklingen gennem de seneste årtier har jo fuldstændig ændret situationen. Det privilegium, det for godt en menneskealder siden var at være ejendomsbesidder i forhold til de besiddelsesløse økonomisk-beskæftigelsesmæssigt og socialt, findes ikke mere. Før 1914 var selv dette at eje og lede en almindelig bondegård nok til at skaffe en familie udkommet, holde gårdens drift i orden, skabe grundlag for børnenes placering i landbruget.

En almindelig bondegård havde 2–3–4 karle eller husmænd og 1–2 piger beskæftiget. I dag er der som oftest kun foruden mand og kone en ung karl på ejendommen. Resultatet for landmanden er i dag et forceret arbejde og hverken tid eller råd til nødvendige forbedringer på landbrugsbygningerne og – hvis der er flere børn, som efter at have set og vurderet vilkårene, alligevel ønsker at arbejde med landbrug – ikke økonomisk mulighed for ejerskifte på rimelige vilkår.

I samme tidsrum har fagforeningerne såvel blandt arbejdere og funktionærer som blandt læger, ingeniører, lærere o. s. v. i forbindelse med lovgivningen skabt vilkår på alle områder på højde med landmændenes. Strejker, som har truet samfundet, og strejketrusler har gang på gang skabt forbedringer ved siden af pristallets, forbedringer, som tilsidst falder tilbage på landbruget.

Medens byerhvervene ofte kan forhøje sine priser og lejer med de stigende byrder, lønninger såvel som skatter, får landbruget ikke mere for sine varer i England eller her hjemme, fordi lønninger og skatter stiger.

Udviklingen med flugten fra land til by til lettere vilkår, til højere løn og til mere frihed har ført med sig, at den befolkningsgruppe, som bliver tilbage ved landbruget til at klare den uretfærdige særskat og til at klare misforholdet mellem pristal og eksportpris, bliver mindre og mindre i forhold til dem, der skal høste frugten heraf.

Derfor er privilegiet ikke alene borte for landbruget, det er endog flyttet til andre erhverv, men her er det skattefrit.

Dette at kunne diktere krav til myndighederne ved at nægte at udføre arbejde på et hospital, som samfundet har ofret millioner på at opføre, og hvor patienter venter på behandling, må være at eje et privilegium, en »grundværdi« i samfundet, som er større end grundværdien, som bonden ejer, og i forhold til hvilken fagforeningerne bestemmer udgiften og andre landes pristilbud ikke bare prisen på eksportvaren, men også på de landbrugsvarer f. eks. læger skal kunne købe.

Selv dette at være medlem af en fagforening, hvor samfundet sikrer løn eller understøttelse, må være at eje et privilegium eller en grundværdi.

De privilegier, som gennem de senere år er skabt gennem sammenhold i organisationer, er fritaget for særskat, og de er skabt ved, at øgede byrder er lagt på landbruget, som ikke kan give sorteper fra sig og som derfor i samme tidsrum har mistet sit privilegium, men har beholdt særskatten.

Det, der i dag bliver tilbage til landmanden, er, at han i en tid, da arbejdstiden jævnlig forkortes (det er nu et af de store problemer for samfundet at finde *fritidsbeskæftigelse),* får arbejdsdagen forlænget både for sig selv og hustruen. Vel er der kommet moderne redskaber, og der kan præsteres en masse arbejde, men uden fremmed arbejdskraft eller med meget lidt hjælp bliver arbejdstiden lang, og hustruen må ofte tage sin tørn i mark og stald, ikke skattefrit men med en meget lille timeløn og meget lidt tid til huslig syssel for hjem og børn.

I samme tidsrum, som hele denne udvikling har fundet sted, bliver landbrugets formue forringet år for år trods faldende kroneværdi, og dette til trods for, at mekaniseringen ikke er *gennemført,* og at navnlig bygningerne ikke igennem mange år har fået den fornyelse, som er påkrævet for at følge med tiden.

Det må under disse forhold ikke komme dertil, at et samfund, som er glad for administration og for skatter og almisser til alle sider, yder støtte på en eller anden måde til landbruget og samtidig bevarer særskatten ejendomsskatten.

Den naturlige form, ikke for støtte, men for retfærdighed, må være, at ejendomsskatten, som ikke har nogen begrundelse, bortfalder, selv om dette måske ikke kan ske på en gang.

»SLÆGTSGAARDEN«s bladudvalg og redaktion sender bladets medarbejdere og foreningens medlemmer de bedste ønsker for julen og nytåret . . .

Glædelig jul

Slægtsgaardsarkivet ønsker alle i Danmarks gamle slægtsgårde en glædelig jul og et godt nytår med tak for 1958.

P. K. Hofmansen.

Visen om Ebbe Skammelsøn

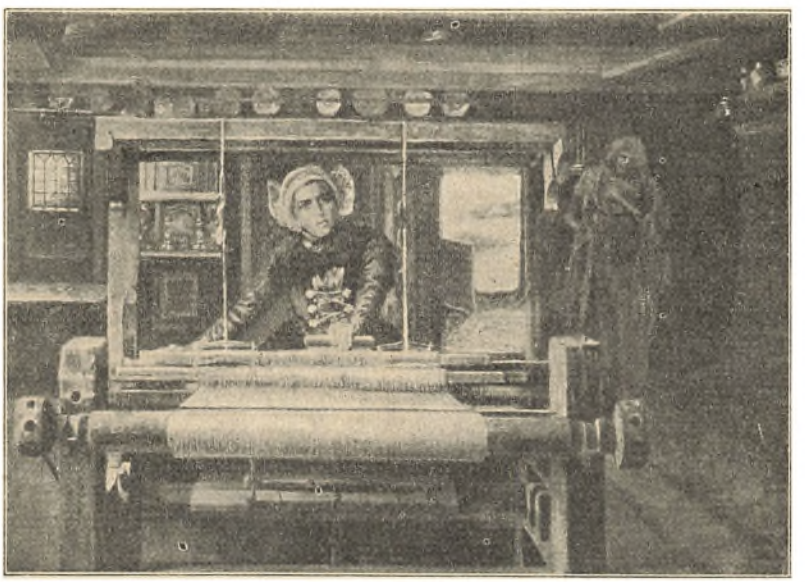

BLANDT DANMARKS GAMLE FOLKEVISER indtager visen om Ebbe Skammelsøn en særdeles fremtrædende plads og må betegnes som noget af det ypperste, vor middelalderdigtning kan opvise. Visen fortæller om den mægtige jyske herremand Skammels to sønner Ebbe og Peder, der »bar sig ilde ad«. Skammel boede »nør i Ty«, formodentlig på gården Nordentoft i Sjørring sogn, og da visens oprindelse senest ligger omkring år 1300, må Skammel og hans sønner altså have levet før det tidspunkt. Forøvrigt har arkivar A. Thiset opstillet en stamtavle, der gør Ebbe Skammelsøn til stamfader for Strangesønnernes slægt, hvortil Niels Ebbesen hørte, samt for slægten Frost.

Ebbe Skammelsøn var ifl. visen trolovet med den stolte Adelus, men da han måtte drage bort til tjeneste i kongens gård, bejlede broderen Peder under forsikring om, at Ebbe var død, til hende og fik hendes ja. Netop den dag, da Peder og Adelus holdt bryllup, vendte Ebbe tilbage til sin fødegård og spurgte den lille dreng ved borgeleddet om, hvad al den festlighed skulle betyde. Han hørte da de skæbnesvangre ord, der meddelte ham, at hans fæstemø holdt bryllup med hans broder. Utålmodig red han ind i gården, hvor hans søstre i deres nød og vånde kommer ud for at tage imod ham, men han iler ind i bryllupssalen, hvor stolt Adelus blegner, da hun ser ham. Ebbe drager sit sværd og dræber først hende og derefter sin bror.

Sagnet fortæller da, at Ebbe Skammelsøn som bod for sin ugerning lod slå jernlænker om sine lænder og arme og drog på pilgrimsgang ud i verden, og at han ikke skulle finde tilgivelse, før *han hørte sin egen vise sunget*. Efter mange års vandringer kom han da tilbage til sit eget land og kom ind i en gård, hvor en pige sad ved væven og sang, *og hun sang Ebbe Skammelsøns vise*. Medens Ebbe, uset og ukendt, lyttede til den, faldt den ene jernlænke af, siden den anden og den tredie, og han sank død sammen. Han havde fundet forløsning.

Malerinden Agnes Slott-Møller har grebet denne scene og udformet den i sin fantasi, hvorefter hun i vinteren 1920–21 malte sit smukke billede »Ebbe Skammelsøn, der hører sin egen vise sunget«. Hun skriver om det:

»På mit billede ses helt fremme i forgrunden den unge visesangerske ved sin væv; hun er så helt optaget af sin sang, hun ser kun for sig de billeder den fremkalder, at hun ikke har mærket, at hun ikke er alene. Ad den åbne dør ud til sommeraftenen udenfor, gennem den brolagte forstue, er en ældgammel mand, hvis lange hvide hår flyder ned over hans skuldre, stille kommet ind. Han bærer en hullet og laset klædning, den af mange års og mange vejes slid og støv medtagne hvide bodsdragt, der kendetegner pilgrimmen; med sin magre højre hånd støtter han sig til sin pilgrimsstav, den venstre trykker han mod sit hjerte; hænderne er bundne sammen med en lang jernlænke fastgjort til begge håndled med rustne jernbånd. Han står i halvmørket henne i krogen under det store uhr, der tæller den løbende tid«.

P. K. H.

TRÆHESTEN

Af arkivar *P. K. Hofmansen.*

TRÆHESTEN er som intet andet af fortidens straffe- og torturredskaber for eftertiden kommet til at stå som et symbol på henfarne tiders nedværdigelse af den danske bonde. Den legemlige smerte og den sjælelige hån, der blev forenet, når bonden eller hans søn for alles øjne red det grusomme og forsmædelige ridt i herregårdens borggård eller på landmilitsens eksercerpladser, efterlod et så dybt ar i bondestandens bevidsthed, at det blev husket og omtalt gennem generationer. Hadet til dette redskab voksede sig så stort, at man, så vidt det vides, ikke har levnet et eneste eksemplar noget sted i landet. Træhestens hundredårige egetømmer blev splintret, da frihedens morgenrøde i slutningen af 1700-tallet begyndte at oprinde over det danske bondeland. Hist og her trillede de tunge jern- og blylodder, der var blevet bundet til delikventens fødder, og som sammen med kroppens vægt drev den skarpe trækant op i hans legeme, hen i en krog, hvor man i nutiden har fundet dem og anbragt dem på vore museer.

Træhestens mørke skygge lå over den danske bondes daglige færd fra trediveårskrigens dage til 1787, da en kgl. forordning forbød, at godsejere og forvaltere på egen hånd straffede bønderne med dette redskab.

At ride træhesten var oprindelig en soldaterstraf, der blev indført her i Danmark, da de fremmede landsknægte og vore egne blandede tropper i 1600-tallet oversvømmede landet, men de danske herremænd forstod hurtigt, at dette strafferedskab også kunne bruges til at kue forsømmelige og opsætsige hovbønder. Det var dog først efter landmilitsens oprettelse 1701, at træhesten blev almindelig på de danske herregårde, idet godsejere og forvaltere efter en forordning fra den tid om træhestens anbringelse på landmilitsens eksercerpladser rundt om i landsbyerne daglig havde dette monstrum for øje. Som Blicher skrev i »Røverstuen«, blev træhesten hurtigt »ligeså uundværlig på en herregård, som det adelige våben over hoveddøren«, og selv om træhestens historie i Danmark endnu ikke er skrevet, på trods af at dens hårde planke og strittende ben hyppigt tegner sig mellem linierne i højst forskellige arkivalier fra 1700-tallet, er dette redskab dog ofte omtalt i den lokalhistoriske litteratur såvel som i adskillige værker af skønlitterær art.

Som nævnt dannede træhestene på landmilitsens eksercerpladser mønster for de træheste, der blev rejst på herregårdene, og som et enkelt eksempel blandt mange skal her refereres, hvad arkivalierne (Vordingborg Amts Kontributionsregnskaber 1701–02) fortæller om, hvorledes eksercerpladsen ved Ørslev i Sydsjælland fik sin træhest i 1702. Det er tredingsfogden (treding = en trediedel af et herred), Lars Olsen i Ørslev, der skriver til hr. kaptajn Kampferbeck i Præstø og beder ham om en attestation.

In ekstenso:

WelEdle og Welbaarne Capitain Christian Wilhelm Campferbeck.

Som ieg Underteignede Hafue med Sambtlig, Örslöf byemend eftter ordre, bekostet Herved Excer Pladtzen Een Træhest, Huilche ieg dog Have giort self förste Udlæg, og som formennes at Hans Kongl. May.: samme Bekostning will alle og Een Huer saa mange som sligt Hafv.: ladet forfærdige i Ambtstuerne schulle gotgiöres, Da Hafue ieg Mundlig tald med Edle Hr. Ambtskrifv: Sig: Anders Anderssen i Wordingborg derom, Huilche Igien Suar ieg Have bekommit at ieg schulle söege Welb: Hr: Capitain at hand ville gifue hans Attest fra sig, om bemelte Hestes Dögtighed og om det kunde vere i sandhed at dend var obsat, ieg vil formoede at Welb Hr: Capitain Den ej kand Cassere; Imidlertied er Min ydmyl. begiering Hand ville vere af dend frombhed og skrifue et paar ord paa samer, Huor Hr: Ambtskriverens Villie skær og hand derefter i Hans Reigenskaber kand fuldbringe; Hesten Udj ald Med Omkostning belöber –: 7 Marck danske.

Imidlertiid Jeg önsker Welb: Hr: Capitain med Welb Frue Guds Tryge beskirmelse og ald Hans Huuses Welstand.

Med forblifuende WelEdle og Welbaarne Hr: Capitains Welbered Willigste tienner

L O S

Laurs Ollesens Naun

Ørsslöf d: 1: Junj A° 1702.

Samme dag giver kaptajn Kampferbeck den ønskede påtegning:

Daas der Trüddinges Voget Lars Ohlsen, in Örslöft, alda auf den Excercierplatz, ein tüchtig Holtzern Pferdt auf gesetzet, undt es bekostet, solcher testire hie mit,

Prestö d 1 Juny Anno 1702.

C W Kampferbek.

Med denne påtegning kan Lars Olsen få sine 7 mark udbetalt hos amtsskriveren i Vordingborg, og han kvitterer:

Indbemelte Syf marck danske for den opsatte Træhest efter Hr: Capitainens attest, er mig af Kongl. Maits Ambtskrifer Fr. Anders Andersen fyldigt betalt, for samme 7 Marck herved qviteres.

Wordingborg d 2 Juny Anno 1702.

Laus Ollesen.

Tilsvarende regninger, attestationer og kvitteringer vil man finde mange andre steder i amtsregnskaberne fra samme tid, og disse forretningsmæssige papirer med den dystre baggrund vidner nu om, hvorledes træhestenes »stod« efter landmilitsens oprettelse bredte sig over landmilitsens eksercerpladser og derfra ud til herregårdenes borggårde.

P. K. H.

De smukke vinterprospekter
fra Frilandsmuseet i Lyngby

sælges nu for 5 kr. for 20 stk., sålænge restoplag haves

Henvendelse: **Slægtsgaardskontoret**
Niels Juelsgade 14 (2. sal), København K.

Send artikler om problemer,
der optager Dem på slægtsgården,
til vort medlemsblads redaktion.
Husk også billeder.
Benyt bladets juridiske brevkasse,
som gratis besvarer Deres
spørgsmål . . .

ANDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

Slægtsgaardsejere!

Tegn Deres Forsikring
mod Stormskade:

Dansk Forsikringsforening mod Stormskade
Skolebakken 11 . Aarhus

Slægtsgaardsejere!

Sikker Dem mod Haglskade
gennem

Hagelskadeforsikringsselskabet af 1910
Skolebakken 11 . Aarhus

Østifternes Land-Hypothekforening
Gyldenløvesgade 3
KØBENHAVN V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan i Landejendomme
og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne